

ρικλείεται πανταχόθεν ὑπὸ βράχων ἀποτόμων καὶ φαραγγῶν δυσβάτων. Φαίνεται δὲ καὶ εὐφορος καθ' ὃ κατὰφυτος, ἔν μόνον φυσικὸν ἐλάττωμα ἔχει, ὅτι ἕνεκα τῶν πλησιοχώρων ἐλῶν καὶ λιμναζόντων ὑδάτων εἶναι νοσώδης· διὸ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Σεβαστουπόλεως, φοβούμενοι τὰς ἐπικινδύνους ἀναθυμιάσεις, σπανίως ἐπισκέπτονται τὸ μέρος τοῦτο, ἢ, ὅταν τὸ ἐπισκέπτονται, σπεύδουσι νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσι πάλιν, ὥς τοῦτο συνέβη εἰς ἡμᾶς. Ὁ ὁδηγός μας, Σεβαστουπολίτης, ὅστις ἀπολέσας κατὰ τὸν πόλεμον πᾶσαν τὴν περιουσίαν του ἐτράπη εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὁδηγοῦ πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, κάθε τέταρτον τῆς ὥρας κακτικῶς μᾶς παρεκίnei νὰ ἐπιστρέψωμεν, λέγων ὅτι δὲν εἴχομεν νὰ ἴδωμεν περίεργόν τι.

Ἡ ἱστορία τῆς Κριμαίας δὲν δίδει ἡ ἀσαφεῖς μόνον περὶ τοῦ χωρίου Ἰγκερμάν πληροφορίας. Κατὰ τινες τοπογράφους ἦνθαι ποτὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις Θεοδοσία, κατ' ἄλλους δὲ ἦτο ἐνταῦθα τὸ Στενὸν τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγραφίας. Ἄλλοι πάλιν δισχυρίζονται, ὅτι πρῶτοι οἱ Γενουήνσιοι κατώκισαν τοὺς ἀποκρήμνους ἐκείνους λόφους. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ περιηγητὴς δὲν βλέπει τὴν σήμερον ἡ ἐρείπιά τινα ἀρχαίου τείχους, ἵχνη πύργων, καὶ πλῆθος σπηλαίων ἐντὸς τοῦ βράχου λελαξευμένων. Τὰ σπήλαια ταῦτα μοὶ ἐφάνησαν ἑλληνικῆς ἐποχῆς καὶ τέχνης.

Πρωτοφανές τι εἶδον κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν μου ταύτην τοῦ Ἰγκερμάν. Ἀγγλικὴ τις ἐταιρία εἶχε συστηθῇ, ἥτις ἔλαβε παρὰ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν νὰ συλλέξῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης χάριν ἐμπορίου τὰ τῆδε κάκεισε ἐσπαρμένα ὅστ' αὐτῶν ἵππων, ἡμιόνων καὶ βοῶν τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην. Ἀλλ' οἱ ἄπληστοι Ἄγγλοι, κατὰ τὸ παράδειγμα ἰσως τοῦ συμπολίτου των λόρδου Ἐλγινος, τοῦ ἀπαθανάτισαντος τὸ ὄνομά του διὰ τὴν βανδαλικὴν τοῦ Παρθενῶνος λήστευσιν, δὲν ἤρκοῦντο εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐσπαρμένους σκελετοὺς τῶν ζώων, ἀλλ' ἀνέσκαπτον καὶ τὴν γῆν καὶ ἐξώρυττον καὶ ὅστ' Ἰάλλων, Ἄγγλων καὶ Ῥώσων, πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ καὶ ταφέντων ἐν βίᾳ ὅπου ἔπεσον. Δὲν ἔμαθον ἐὰν ἡ ἐταιρία αὕτη ἐξήντηλσε τὸ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Ἰγκερμάν· τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἡ ῥωσικὴ κυβερνήσις ἔκαμιν ἔντονα πράγματα πρὸς τὴν ἀγγλικὴν διὰ τὴν βέβηλον ταύτην κατὰχρησιν, καὶ εἰς οὐδένα πλέον παρεχώρησε τοιοῦτου εἶδους ἄδειαν. Ποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον ἡ αἰσχροκέρδεια!

(*Ἀκολουθεῖ*).

I. II.

ΠΕΡΙ

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΣΧΛΟΪΣΣΕΡ

ὡς ἱστορικοῦ καὶ ἐπιστήμονος ἐν γένει.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδε φυλ. 300.)

—οοο—

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἱστορίας τῆς 15, 16 καὶ 17 ἐκκονταετηρίδος (ἣν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις συνέγραψεν), ἐπραγματεύθη ὁ Σχλόισσερ εἰς 25 τόμους ἑλὼν τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1815. Τὰς δὲ ἀπαιτήσεις τὰς ὡς βάσεις ὑπὸ τοῦ Σχλόιστερ καὶ Ἰωάννου Μύλλερ τεθειμένας, καθ' ἃς ὁ ἀληθὴς ἱστορικὸς ὀφείλει νὰ σπουδάζῃ ἐκ τῶν πηγῶν ὅλην τὴν ἱστορίαν καθ' ὅλα τὰ κύρια αὐτῆς μέρη, ἐπλήρωσεν ὁ Σχλόισσερ. Πανταχοῦ εἶναι αὐθύπαρκτος καὶ κάτοχος τῶν μερικῶν, πανταχοῦ ἀφηγεῖται κατὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀξιοπιστοτέρων μαρτύρων προξενηθεῖσαν ἐντύπωσιν, οἷον εἰς ἰδίᾳς ἐπόψεως. Ὅπου λόγιοι πρὸ αὐτοῦ ἐξήτασαν ἐπηκριβωμένως ἀντικείμενόν τι παραπέμπει συντόμως εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων χωρὶς νὰ ἀντιγράψῃ αὐτά. Ὅλας τὰς πηγὰς, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, δὲν ἐσπούδασεν ὁ Σχλόισσερ, οὐδὲ πρέπον εἶναι νὰ περιμένωμεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐντέλειαν τοῦ εἰδικοῦ ἱστορικοῦ· τὸ τοιοῦτον ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνέγνω ὅμως τὰς κυριωτέρας πηγὰς καὶ διεξῆλθε πολλὰς, αἵτινες διαφεύγουσι τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητάς, καὶ πρέποντως ὠφελήθη ἀπ' αὐτῶν. Ἄν δὲ που ἔσφαλε, δὲν ἀρμόζουσιν αὐτῷ παντάπασιν αἱ μέμφεις, ἃς ἐπισωρεύει αὐτῷ ἡ σχολὴ τοῦ Βερολίνου, ἡ κατέχουσα ἤδη τὰς πλείστας ἑδρας καὶ ἀρεσκομένη εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ Σχλόισσερ. Οὐδὲ φαίνεται δικαία ἡ κρίσις ἐνὸς ἐνθέρμου ὁπαδοῦ τῆς εἰρημένης σχολῆς Βιλέλμου Ἑρπστ λέγοντος ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «*Ἡ κλασικὴ ἀρχαιότης ἐν τῷ παρόντι 1852 σ. 93.*» «*Ὁ Σχλόισσερ πρέπει ἴσα ἴσα νὰ αἰσθάνηται ἐν ἑαυτῷ τὴν ἑλλειψίν ἐκείνου, ἐφ' ᾧ διαπρέπει ἡ τοῦ Ῥάγκε σχολή, ἡγουν τὴν τῆς ἀκριβείας τῆς ἐρεῦνης καὶ κριτικῆς τῆς ἱστορίας.*» Ὅτι ὅμως αἱ μεμφιμοίραι αὗται οὐδόλως δίκαιον εἶναι ν' ἀποδίδωνται τῷ Σχλόισσερ, ἀρκείτωσαν τὰ ἐξῆς τεκμήρια. Ὁ Σχλόισσερ εἰς σύνταξιν τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας τῶν Γάλλων συνεβουλεύθη τὸ σύγγραμμα τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἀβδουλ Ῥαχὴμ Ἐφφένδη «*Ἀπελευθέρωσις τῆς Αἰγύπτου.*» Ὁ δὲ ἄλλως λίαν ἐπιμελὴς ἱστορικὸς Ζιγκέισεν, ὁ εἰδικῶς περὶ τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν καταγινόμενος ἐν τῇ μέχρι τοῦ 1802 καθηκούσῃ ἱστορίᾳ τοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους δὲν γνωρίζει τὸ προειρημένον σύγγραμμα τοῦ Ῥαχὴμ Ἐφφένδη (οὗ ἡ ἐκδοσις πίπτει ἐν ἔτει 1859), διότι παρέλειψε ν' ἀναζητήσῃ τὴν περὶ τούτου ἔκθεσιν τοῦ Σχλόισσερ

καὶ διὰ τοῦτο ἠρύσθη μόνον ἐκ τῶν γαλλικῶν συγγραμμάτων. Καὶ ἐτέρᾳ τρανοτάτῃ ἀπόδειξις ἀρκεῖτω ὅ,τι ἀποφαίνεται ὁ Ὅθων Άβελ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ Μακεδονίας πρὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου (1847 ἐκδοθέντι) « Ἐκ τοῦ Σχλόσσερ ἔχομεν τὸ κάλλιστον ὅ,τι ἐγράφη περὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Πολλὰς ἀπρηχαιωμένας εἰδήσεις τῶν καθ' ἑκάστα δ: ὁ Μύλλερ ἐπραγματεύθη διὰ φιλοσοφικῆς πολυμαθείας, ποθοῦμεν, ἅτε μηδὲν τὸ κοινὸν ἐχούσας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Σχλόσσερ. Ἀλλ' οὗτος ἐξετάζει τὸν βίον τῶν ἔθνων, καὶ δίδει ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὰ ὑπ' ἄλλων ἀμεληθέντα ἤθη τῶν Μακεδόνων καὶ τὰς πολιτικὰς αὐτῶν διατάξεις· διατυπώνει διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ ἀμέσου ἐπόψεως τὴν εἰκόνα τοῦ ἔθνους, ὡς ἐνωπτρίζετο αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ του. Εἶναι ὁμοῦς εἰκὼν ἀληθείας, καὶ ζωογόνου θερμότητος μεστή, καὶ παρὰ πάντα ἄλλον ζωγράφον ὁ ὑποκειμενικὸς Σχλόσσερ φαίνεται ἀντικειμενικώτατος. » Ἐνὶ λόγῳ ὁ Σχλόσσερ ἐξήτασεν ὅλον τὸν βίον τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

Ἡδὲ λόγιοί τινες εἶχον συνθέσει ἐπιτομὰς εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων. Προετίθεντο δὴλον ὅτι νὰ καταστήσωσι τὸ ἔργον τοῦ Σχλόσσερ προσιτὸν εἰς τοὺς λογίους τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τάξεως. Εἰς λοιπῶν τῶν μαθητῶν τοῦ Σχλόσσερ, ὁ ἐν Φραγκφούρτῃ φιλόπονος Καθηγητὴς Κρεῖγ ἀνεδέχθη τὸν κόπον τοῦτον συμπράττοντος καὶ τοῦ Σχλόσσερ αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἀπηρτίσθη ἐν ἔτει 1844 ἡ παγκόσμιος ἱστορία τοῦ Σχλόσσερ διὰ τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, Schlosser's Weltgeschichte für das Deutsche Volk εἰς 30 χιλ. ἀντίτυπα ἐκτυπωθεῖσα. Ἀποπερπατῶν δὲ τὸ ὅλον ἔργον, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1856 τοῦ 18^{ου} τοῦ καὶ τελευταίου τόμου. Ἐπλουτίσθη λοιπὸν τὸ Γερμανικὸν ἔθνος δι' ἀξιολόγου γενικῆς ἱστορίας καὶ ἐγκαλλωπίζεται ἐπὶ τοιούτῳ κτήματι, ὡς οὐδὲν ἄλλο ἔθνος τοῦ κόσμου. Ὅ,τι δὲ περιποιεῖ τῷ Σχλόσσερ δόξαν διασῆμου συγγραφέως δὲν εἶναι ἡ τάσις αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διαλάμψῃ ὡς συγγραφεὺς, ἀλλ' ἡ πρόθεσις του εἰς τὸ νὰ ἐνεργήτῃ ὡς ἄνθρωπος. Πεποιθὼς, ὅτι ἡ δόξα εἶναι ματαία καὶ ἀνάρμοστος ἡ δι' ἐσφαλμένων μέσων ἐπιδιώξις αὐτῆς, ἦτο ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ κατασκευάζειν βιβλία [Buchmacherei] καὶ τοῦ προσωποληπτεῖν. Οὐδὲ προσεῖχε τὸν νοῦν ταῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀποδιδόμεναις αὐτῷ ἐπαίνοις. Δὲν ἐκαπίαζεν εἰς ἐκλογὴν ἀνθρῶν περιγραφῶν, οὐδὲ παρένειρεν εἰκόνας πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ λόγου του. Τὸ ὕφος του κρίνεται ὡς ἔχον στρυφνόν τι καὶ τραχὺ μᾶλλον, ἢ ἐπαγωγὸς ἰδιότητας. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγον λειαίνει τὸ λεκτικόν, διὰ τοῦτο ὅτ' ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ ἐκφέρει δυσχερῶς καὶ ἀνεπιτηδείως, ὅτ' ἐστὶ σαφῶς, ἐμφαντικῶς καὶ θερμῶς. Ἐν τῷ λε-

κτικῷ αὐτοῦ παρατηροῦνται ἡμελημέναι φράσεις, ἐπαναλήψεις, περιτταὶ σημειώσεις. Ἀλλὰ καὶ τοιούτων ἐλλείψεων παρατηρουμένων ὁμοῦς ὁ ἀναγινώσκων σύγγραμμά τοῦ Σχλόσσερ ἀναγκαίως θέλει ἀναγνώρισι τὸ ἐν αὐτῷ ὕφος καὶ τὴν δύναμιν ἅμα καὶ ζωογόνον θερμότητα, ὑφ' ἧς ἐπεπνέετο ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ. Ὁ Σχλόσσερ δὲν ἀναπτύσσει θεατὰς οὕτως εἰπεῖν ζωγραφίας, ὡς ἐπιτηδεύεται τοῦτο ὁ Ράγκε, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν δίδει πειστικὰς κρίσεις. Οὐδὲ κολακεύεται ὑπὸ λειότητος λεκτικοῦ, ἀλλ' ἀποθλέπει εἰς τὸ διαρκές. Τὸ ὕφος τοῦ Σχλόσσερ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἰδιαζούσης ἐκείνης εὐγλωττίας, ἣτις ἀπορρέει ἐξ ἰσχυρᾶς πεποθήσεως. Ἐξεγερμένους καὶ νέας δυνάμεις ἀνελήφως ἀποθέτει ἀπὸ τῶν χειρῶν του ὁ ἀναγνώστης τὰ συγγράμματα τοῦ Σχλόσσερ.

Συγγραμμάτων δὲ τὴν ἱστορίαν του ὁ Σχλόσσερ δὲν ἐσκόπει νὰ ἱστορήσῃ ἐντελῶς τὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ καταστήσῃ καταληπτὰ τὰ οὐσιώδη καὶ ἀποφασιστικά, τὰ ἔχοντα ἐπιβροὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν πραγμάτων. Ἀνερευνήσεις δὲ εἰδικῶν συμβάντων παροδικῶς μόνον παρεμβάλλει, οὐδὲ ἐνδιατρίβει περὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' οἱ ἀρμόδιοι καθορῶσιν, ὅτι ὁ Σχλόσσερ ἀρκούντως κατέχει ὅ,τι πραγματεύεται. Οὐδὲ πρέπει ν' ἀναζητῆται ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Σχλόσσερ ἡ ἀλληλουχία μικρῶν μεμονωμένων συμβάντων. Ὅσάκις δὲ αἱ σχέσεις εἶναι πολὺ συγκεχυμέναι καὶ πρὸς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκτεθῶσιν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι, καὶ βῆμα πρὸς βῆμα νὰ μνημονεύηται ἡ φορὰ αὐτῶν, δὲν εὐχαριστεῖται ὁ ἀναγνώστης, καὶ ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ Σχλόσσερ δὲν ἔχει αὐτὰς συνειλεγμένας καὶ διατεταγμένας, ὡς ὁ Ράγκε, ὅστις περὶ τὰ τοιαῦτα δεικνύει τὴν ἀπαραδειγματίστον αὐτοῦ τέχνην, ἀλλὰ τὸν πυρῆνα οὕτως εἰπεῖν δίδει οὐδὲν ἥττον ὁ Σχλόσσερ, καὶ τὸ ὅλον (ὑπερ ἐστὶ τὸ κυριώτατον) ὀρθῶς ἀντιλαμβάνεται.

Λίαν δὲ ὠρισμένως καταφρονεῖ ὁ Σχλόσσερ τὸ ἀναγεῖν εἰς τάξιν ἱστορικὰ τεχνουργήματα καὶ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα μέθοδον τοῦ Ράγκε. Δὲν θέλει νὰ γνωρίζῃ συστήματα καὶ ἀπολύτους κατηγορίας φερούσας τὸν χαρακτῆρα ἀντικειμενικοῦ ἅμα καὶ αἰσθητικοῦ γνώμονος. Πᾶσα ἱστορικὴ ζωγραφία τεχνικώτερον διατυπωμένη δὲν παρίσταται τῷ Σχλόσσερ ὡς πιστὸν ἐκτύπωμα τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως, ἀλλὰ σόφισμα. Πᾶν ὅ,τι δίδει τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ, ἐν πεποιθήσει ἀποφαίνεται, ὅτι εἶναι ἐξαγόμενον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐρεῦνης καὶ ἐπόψεως, ἣν ἐκτίσατο ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Δὲν ἔχει τὴν ἐλαχίστην ἀξίωσιν, ὅτι εἶναι ἀναμάρτητος καὶ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἱστορούμενα ἔχουσι τέλειον κύρος. Ἐπανειλημμένως ἐπικαλεῖται τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνώστων του λέ-

γων, ὅτι τὸ παρελθὸν μανθάνουσι παρ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸς ἐκθέτει αὐτὸ, ὅπως τὰ γενόμενα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐφάνησαν αὐτῷ. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπιφαίνεται τὸ πρόσωπόν του, ὅπερ λίαν σπανίως συμβαίνει τῷ τῶν Παρισίων ἱστορικῷ Μιχαέλ. Ὁ Σχλόσσερ συχνὰ μεταδίδει ῥητῶς τὰς εἰδήσεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ γνώμη του, προσθέτει τὰς παρατηρήσεις του, κάμνει συγκρίσεις, καὶ ἀκαταπαύστως μέμνηται ἑαυτοῦ ὡς τοῦ διηγουμένου προσώπου. Ὅθεν δικαίως ἐξυμνεῖ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ιδιότητα ἡ ἄλλοτε ἐν Ἰέρη ἐκδιδόμενη ἐφημερίς τῶν Γραμμάτων ἐν τῇ ἐπικρίσει τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τοῦ Σχλόσσερ (1836. ἀρ. 37 κ. ἑ.) «*Ὁ Σχλόσσερ ἐν τῇ συντάξει τῆς ἱστορίας του οὐδὲν ἄλλο προστίθετο ἢ νὰ παραστήσῃ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τὰ γαιγόμενα καὶ τὰ γεγονότα ὅσον τὸ δυνατόν ἀντικειμενικῶς, νὰ ἐξιστορήσῃ μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ τηρήσῃ δικαιοσύνην.*» Ἐπέτεινε τὰς δυνάμεις του εἰς ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων. Ὅσοι δὲ ψέγουσιν αὐτὸν δι' ἑλλειψιν κριτικῆς τῶν γεγονότων δὲν κρίνουσιν ὀρθῶς περὶ τῆς μεθόδου του· διότι δὲν ἐσκόπει διαμελίζων μεμονωμένα χωρία νὰ σχηματίσῃ ἔποψιν περὶ τῆς ἀξίας τῶν πηγῶν καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὰς διαφορὰς εἰδήσεις διὰ τῆς συγκριτικῆς ὁδοῦ. Οὐδέποτε ὁμῶς δέχεται ἀνεξέταστος τὰ παραδιδόμενα. Ἀλλ' ἐκάστοτε ἐκτιμᾷ τὰς εἰδήσεις, ἐξετάζων τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν μεταδιδόντων αὐτῷ αὐτὰς, ἀνερευνῶν τὰς προλήψεις καὶ προθέσεις αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀντελήφθησαν τὸ παρελθόν. Οἱ περὶ τὸν *Ράγκε* ἀναχωροῦσιν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀναπληροῦν τὰς πηγὰς, καὶ ἐρευνῶσι τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν εἰδήσεων ἐν τοῖς περὶ τῶν πηγῶν συγγράμμασιν· ὁ δὲ Σχλόσσερ τοῦναντίον ζυγίζει τὰς πηγὰς κατὰ τὴν προσωπικότητα καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν τῶν διηγουμένων, ἀφ' ὧν αὐταὶ ὁρμῶνται.— Καὶ ἐν τοῖς πράγμασι χωρεῖ ὁ Σχλόσσερ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν οὐσίαν. Δὲν τυφλοῦται ὑπὸ κόμπου καὶ ῥητορικῆς καλλιστείας. Εἶναι ἀρκούντως ἐμπειρος τῶν τοῦ κόσμου εἰς τὸ εἰδέναι τί τὸ ὀρθὸν καὶ τί τὸ ἀπατηλὸν καὶ ἡμαρτημένον. Τὸ ὀξύδερκός του βλέμμα διεώρα τὰ ὑπουλά ἐργα καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ἐνεσπαρμένον ἐπιδεικτικὸν πνεῦμα. Ὅτε ἐπίστευεν, ὅτι ἅπαξ ἐγνώρισε τὸ οὐσιώδες, δὲν ἐπλανᾶτο ἂν δέχα ἢ εἴκασιν ἐπεθεβαίωνον τὸ αὐτό. Ὅλως νηφάλιος κρίνει τὰς τάσεις τῶν ἐποχῶν. Τὸ ἱποτικὸν καὶ τὸ ῥομαντικὸν τάσσει μετὰ τὸ ὠφέλιμον. Ὅταν ἐξετάζῃ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς αἵματος, ἀποβλέπει εἰς τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου, οὐδεμίαν σημασίαν ἀποδίδων, οὔτε εἰς τὴν ἐμφάνειαν, οὔτε εἰς τὸν ἀξιαγάπητον αὐτοῦ τρόπον. Ὅταν πάλιν στρέφεται εἰς ἐξέτασιν τῶν κυβερνώντων, δὲν ἀτενίζει εἰς τὴν λαμπρότητα, ἣν πε-

ριεβλήθησαν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὴν κατάστασιν ἐν ἣ εὗρίσκετο ὁ λαὸς ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν. Εὐφωνα διατάγματα, αὐλικὴ πομπή, κολακευτικὰ ἐγκώμια δὲν παράγουσιν αὐτόν. «*Ἐπρωτίμῃ, λέγει, ποὺ αὐτὸς, τὸ ἀχάριστον ἔργον, ἤγουν τὸν πτωχὸν πεζὸν λόγον ὅστις οὐδ' αὐμοῦ εὗρίσκει ὑπερασπιστὰς ἀπέναντι τῶν πολλῶν τῶν ποιητικῶ τῷ τρόπῳ ἐγκωμιαζόντων τὰς τέχνας τοῦ πλούτου.*»

Συνεπῆς πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐμπλεὺς εὐγενοῦς ὑπερηφανείας ὑψώνει τὴν φωνὴν τοῦ ἀδελκάστου δικαστοῦ ὁ ἱστοριογράφος Σχλόσσερ καὶ διὰ τῆς ὀρθοφροσύνης καὶ παρρησίας του ἀνατρέπει τὴν πλαστὴν ἱστοριογραφικὴν τέχνην τοῦ συρμοῦ ἣν τινες τῶν νεωτέρων ἐσπούδασαν νὰ διασώσωσιν. Ὅποια δὲ θρησκευτικὰ φρονήματα εἶχεν ὁ Σχλόσσερ ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐφρόνει καὶ ἐπραττεν ὡς ἀληθὲς χριστιανός.— Διότι δὲν εἰσήγαγεν ὀρθοτέραν κριτικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι ἐθῆκε φραγμὸν εἰς τὴν νικῶσαν κακίαν, ὑπεβλέπετο ὑπὸ τῶν δυνατῶν τῆς ἡμέρας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσιώπησαν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἤρχισαν νὰ ψέγωσιν αὐτὸν διὰ τινὰ σφάλματα ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα, ὅποια ἐπόμενον ἦτο νὰ παρειαφρήσωσιν εἰς τοιοῦτον ἔργον, καὶ κόλας τις ἐκάμει τὸν ἀτερπῆ τρόπον τῆς ἱστορίας του ὡς εἰ ἦτο προωρισμένον τὸ ἔργον τοῦ ἵνα τέρπῃ τὰς συναναστροφάς. Πάντα ὁμῶς ταῦτα εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν. Ὁ Σχλόσσερ ἀνεγινώσκετο πάντοτε περισσότερο καὶ ἐτι δηκτικωτέρας καθίστα τὰς πράξεις του καὶ νῦν ἀναγινώσκεται μᾶλλον πάντων τῶν ἄλλων Γερμανῶν ἱστοριογράφων, ζῇ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν βελτιόνων τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ θέλει τιμηθῇ ἐτι μᾶλλον ἐν καιροῖς εὐτυχέστεραις ἀνεγειρομένου αὐτοῦ ὁρατοῦ μνημείου.

Συμπληροῦντες δὲ τὰ περὶ Σχλόσσερ λέγομεν ὅτι ἀφ' οὗ πολλὰ Πανεπιστήμια ἀπεπειράθησαν νὰ προσλάβωσιν αὐτὸν ὡς Καθηγητὴν τῆς ἱστορίας, ἐδεχθῇ ἐν ἔτει 1817 τὴν εἰς Εἰδελβέργην πρόσκλησιν, ὅτε ὁ Οὐίλκεν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς Βερολίνον. Διωρίσθη λοιπὸν Καθηγητὴς ἐν τῷ τῆς Εἰδελβέργης Πανεπιστημίῳ ἅμα δὲ καὶ ἑφορος τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης. Κατὰ δὲ τὸ 1823 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου ἀνακτοσύμβουλος. Παρατηρηθεὶς ὁρῶς τῆς θέσεως τοῦ ἐφόρου διετήρησε μόνον τὴν τοῦ Καθηγητοῦ μέχρι τέλους τοῦ βίου του. ἵνα δὲ βελτίον παρασκευασθῇ εἰς τὴν νεωτέραν μετέβη ἐπανειλημμένως εἰς Παρίσιους καὶ ἔκαμε διεξοδικὰς σπουδὰς. Ἐκεῖ ἠνεώχθησαν αὐτῷ τὰ ἀρχαῖα καὶ αἱ βιβλιοθήκαι. Συνέδεσε σχέσεις μετ' ἀνδρῶν, ὧν ἡ ἐνέργεια καὶ σημασία κατὰ τὸν μέγαν πολιτικὸν σάλον τῆς Γαλλίας ἀποτελεῖ ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Οὐμῶν δὲ τοιούτοις ἀνδράσι καὶ ἀχρώμενος ἀπὸ στόματος

τοῦ Gregoire καὶ Thibauden ποδηγητικὰς κρίσεις ὠφελεῖτο μεγάλως. Παρὰ δὲ τῇ ἐκεί διαμενούσῃ εὐφρεῖ δουκίᾳ τοῦ Βάδεν Στεφανία, ἣν εἶχεν ἐν μεγάλῃ τιμῇ, ἔλαβεν ἀφορμὴν διὰ νὰ μάθῃ διὰ πλείστης ἀκριβοῦς τὰ τοῦ Ναπολεονταίου στρατοπέδου καὶ τὰ τῶν ὁπαδῶν του. — Ἀπὸ τοῦ δὲ 1830—1835 ἐξέδιδεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐν Φραγκφούρτῃ Βέρχθ ἀρχεῖον δι' ἱστορίαν καὶ γραμματολογίαν (Archiv fuer Geschichte und Litteratur). Ἐν αὐτῷ εὗρηται πολλὰ βιβλιοκρισίαι ὥς καὶ ἐν τοῖς διὰ γραμματολογίαν χρονικοῖς τῆς Εἰδελβέργης (Heidelberger Jahrbuecher fuer Litteratur) συντεταγμέναι ὑπὸ Σχλόσσερ, ἐπ' ἴσης καὶ πλείονα ἄρθρα περὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῶν Ῥωμαίων, καὶ δύο πραγματεῖαι, αἵτινες μετέπειτα ἐτυπώθησαν εἰς ἰδιαίτερα ἀντίτυπα, ἡ μὲν πρώτη περὶ Ἀάρτου, ἡ δὲ δευτέρα « *Eis κρίσιν Ναπολέοντος καὶ τῶν νεωτέρων κατηγόρων καὶ ἐπαινετῶν του, μάλιστα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀπὸ 1800—1813 ἐποχὴν.* » (Zur Beurtheilung Napoleons und seiner neuesten Tadler und Lobredner, besonders in Beziehung auf die Zeit von 1800 — 1813). Ἡ τελευταία αὕτη πραγματεία, ἡ φανεῖσα εἰς φῶς τὸ 1835 καθήκουσα ὅμως μέχρι τοῦ 1805, ἐπιφέρει μέγα φῶς εἰς ὅλα τὰ περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς φιλοπονηθέντα καὶ ἀσφαλέστατα ὁδηγεῖ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν μετὰ λόγου καὶ κρίσεως μελέτην αὐτῶν. (1)

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Σχλόσσερ, κοιμηθεὶς ἡρέμα τὴν Σεπτεμβρίου 1861 ἐν Εἰδελβέργῃ. Κατὰ πόσον δὲ ἐπενήργησεν ἡ ἐπὶ 45 ἔτη διδασκαλία του ἐν τῇ τῆς Εἰδελβέργης Πανεπιστημίῳ, τοῦτο προσφύεστερον παντὸς ἄλλου δύνανται νὰ καταδείξωσιν οἱ ἀκροασάμενοι τῶν μαθημάτων αὐτοῦ. Ἡμεῖς δὲ ἀπανθίσαντες τὰ προσηρημένα ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς γραφέντων, νομίζομεν ὅτι ἐκπληροῦμεν εὐγνωμοσύνης καθήκον.

N. ΠΕΤΡΗΣ.

Ο ΕΜΒΛΩΜΑΤΑΣ.

Διήγημα ἱστορικῶν πρωτότυπων.

—

Ἦκουσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸ ἐξαετίας διερχόμενος ἐκεῖθεν, γέροντος Γανοχωρίτου διηγουμένου μοι τοιαύδε.

Ἦμην πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν πτωχὸς ἐλεεινός· πατὴρ ὀκτώ τέκνων ἀνηλίκων καὶ σύζυγος γυναικὸς, καλῆς μὲν καὶ ἀγαθῆς ἀνικάνου δὲ

(1) Ὅτι καὶ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ εἴη πλὴν τῶν Γερμανικῶν ἐξετίμησεν κατὰ τὸ εἶδος τὰ συγγράμματα τοῦ Σχλόσσερ καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἀγγλικήν, Γαλλικὴν, Ὁλλανδικὴν καὶ Σουηδικὴν γλῶσσαν μετὰφρασιν αὐτῶν.

Ἀσμένως πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ σοφὸς Γερδίνης, μαθητὴς τοῦ Σχλόσσερ συνέγραψεν ἐσχάτως τὸν βίον αὐτοῦ.

εἰς τὸ νὰ κερδήσῃ ἐργαζομένη, καὶ γρόσιον ἐν. Διὰ τοῦτο δέκα ψυχαί, ἐν αἷς καὶ ἡ ἐδική μου, ἀπέβλεπον εἰς τὰς δύο μου χεῖρας. Πλέον νηστικοὶ ἢ χορτασμένοι, ἐζῶμεν ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν εὐτελεστάτων πόρων τῆς ἐμβλωματικῆς μου τέχνης· πρὸς ἐπίμετρον ἐν τούτοις τοῖς ἀθλιότητός μου, ἡ σύζυγός μου, καὶ τοὶ ὑπερβέβηκα τὰ 44 ἔτη, ἦτον ἐγκυος τὸ ἕνατον ἤδη. — Θεέ μου! δυσανασχετοῦσα ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, ἀνέκραζεν ἡ δυστυχὴς, τί εἶναι τοῦτο τὸ κακόν; Δὲν τὸ ἔστελλες εἰς τινὰ τῶν ἀκλήρων ἐκείνων, οἵτινες γῆν καὶ θάλατσαν περιηγουσιν, ἵνα τούτου ἀπολαύσωσι; — Τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται, ἐπαρηγόρουν ἐγὼ φιλοσοφικῶς πῶς.

Παρελθόντος δὲ τοῦ ὠρισμένου τῆς ἐγγαστρίας χρόνου, ἐγενόμην καὶ ἑκτης κόρης πατὴρ. — Εἶναι (ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος;) παιδί διαμάντι, κακότυχος, εἶπέ μοι ἡ σύζυγος περίλυπος, ὅτε θολοσκοταῖνα ἐσπέραν τινὰ χειμωνικὴν, σχολάσας ἀπὸ τοῦ ἔργου μου, εὗρον λεγὼ τὴν σύζυγόν μου. — Ἠλευθερώθης λοιπὸν, δόξα σοι ὁ θεός! Λαβὼν δὲ τὸ γογγυσμένον πλάσμα, διέκρινα, καὶ τοὶ ἀμυδρότατα φωτίζομένης τῆς πενιχρᾶς οἰκίας μου ὑπὸ τοῦ φέγγους τῆς σελήνης, πρόσωπον ὀλοστροφύλλον, ὡς τὸ τῆς σελήνης ἐκείνης. Ἀνεπαύετο δὲ τὸ ἀτυχὲς πλάσμα, ὥσπερ ἄγγελος, ἀπαθέστατα. Ὁραῖον πλὴν τί τὸ ὄφελος; εἶπον πρὸς τὴν σύζυγόν μου. Καὶ τοῦτο θῆμα τῆς πείνης, καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἀδελφῶν του τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζομεν. — Τί νὰ γείνη; πῶς νὰ κάμωμεν; εἶπέ μοι, Σταῦρε. — Ἐγὼ δὲ, ὁ Σταῦρος, εἰς ἀμυχανίαν ἐμβεβλημένος, οὐδεμίαν εὕρισκον ἐκ ταύτης δυνατὴν διέξοδον· ἐν τούτοις πάλιν σφοδρὰ ἠγέρθη ἐν ἐμοί, πάλιν τῆς φιλοστοργίας πρὸς τὴν ἀμείλικτον ἑνδεῖαν· ἐπὶ τέλους δὲ, « *ἀνάγκη γὰρ οὐδὲ θεοὶ μάχονται* » ὑπέεικε τῇ ἑνδεῖᾳ ἡ φιλοστοργία καὶ βαρυαλγῶς λέγω πρὸς τὴν γυναῖκά μου. Τὸ βλέπεις, Καλή μου, ὅτι ἡ ἐμβλωματικὴ μου δὲν προφθάνει νὰ οἰκονομήσῃ τὰ τοῦ ζῆν εἰς τὴν οἰκογένειάν ἡμῶν· πολὺ φοβοῦμαι, μὴ τυχεύσης μοι μικρᾶς τινος ἀσθενείας (ὁ θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ), ἀποθάνωμεν ἅπαντες ἡμεῖς τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους. Ὡς ἂν δὲ μὴ ἤρουν ἡμῖν ταῦτα τὰ δεινὰ μόνα (εὐχαριστῶ σε, μεγαλοδύναμε!), ἔστειλας σήμερον καὶ τοῦτο. Εἰξεύρεις λοιπὸν τί ἀπεφάσισα; Ὁ θεὸς ἄς με συγχωρήσῃ, διότι ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ πράξω. Τοῦτο, τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν ν' ἀναθρέψωμεν, ἄς τὸ ἀφήσωμεν εἰς τὸ ἔλεος τῶν χριστιανῶν. — Τίνα λόγον εἶπες κακότυχος Σταῦρε; ὑπολαβούσα ἀνεφώνησεν ἡ σύζυγός μου, ἀρπάσασα ἐκ τῶν χειρῶν μου τὸ ἀτυχὲς βρέφος, κουκουρίζον ἤδη. Τὸ παιδί σου ν' ἀφήσῃς εἰς τὸ ἔλεος τῶν χριστιανῶν! χαρὰ ὅς τὴν καρδίαν σου! — Μὴ με πληγῶνς περισσότερον, Καλή μου, φθάνει ἔως ἐδῶ.